

PRÓBY REALIZACJI IDEI NIEPODLEGŁOŚCI KRYMU PRZEZ TATARÓW W LATACH 1917 – 1921

Tatarzy krymscy przez większość swojej historii znajdowali się w stanie zależności od sąsiadujących imperiów. Pod koniec I wojny światowej, w związku z rewolucją w Rosji pojawiła się możliwość stworzenia niezależnego państwa tatarskiego na Krymie. Okazję tą Tatarzy wykorzystali, uzyskując początkowo autonomię, a następnie tworząc własne, niepodległe państwo, wyposażone w odpowiednie organy: parlament, rząd, armię oraz utrzymujące stosunki dyplomatyczne z sąsiadami. Krótki okres jego funkcjonowania (zaledwie kilka miesięcy) wynikał ze słabości młodych struktur państwowych, wiązał się także z aktualną sytuacją międzynarodową. Wspierający Tatarów Niemcy wycofali się po podpisaniu rozejmu na froncie zachodnim, a armii Białych Rosjan (którzy oferowali Tatarom co najwyżej autonomię) nie udało się powstrzymać marszu Bolszewików, którzy opanowali półwysep Krymski. Tym samym Krym stał się częścią RFRS jako Socjalistyczna Republika Autonomiczna.

Słowa kluczowe: Tatarzy krymscy, Krym, Rosja, niepodległość, państwo, rząd, rewolucja, idea, Kurultaj,

Dażenie do utworzenia własnego państwa pełni ważną rolę w historii i kulturze politycznej Tatarów krymskich. Tatarzy krymscy przez większość swojej historii funkcjonowali w ramach wielkich imperiów: najpierw tureckiego, a później rosyjskiego. Należy stwierdzić, iż dla kształtowania się i rozwoju idei narodowej w XX wieku bardzo duże znaczenia miały wydarzenia lat 1917 – 1921. Był to okres formowania się, a potem także funkcjonowania de facto niepodległego państwa Tatarów krymskich, posiadającego podstawowe atrybuty państwowości takie jak efektywny rząd, parlament, armię oraz uznanie międzynarodowe.

Realizacja dążeń do stworzenia własnego państwa nie byłaby możliwa bez odpowiednio silnej podstawy ideologicznej. Wpływ tatarskiej idei narodowej jest widoczny we wszystkich działaniach organów przedstawicielskich i wykonawczych Tatarów w omawianym okresie historycznym.

Tło historyczne

Imperium mongolskie okres swojej największej świetności odnotowało za panowania Dżyngis-chana na przełomie XII i XIII wieku. Po jego śmierci w 1225 roku, dalsze podboje kontynuowali jego potomkowie. Jeden z nich, wnuk Dżyngis-chana, Batu (w Europie znany też jako Batu-chan) rządził wysuniętą najbardziej na zachód dzielnicą mongolskiego imperium. W 1236 roku rozpoczął podbój Europy Wschodniej. Kolejno zajmowane były państwa Bułgarów i księstwa ruskie – w 1240 roku spalony został Kijów. W 1241 roku doszło do bitwy pod Legnicą, w której zginął polski książę Henryk Pobożny. Następnie Mongołowie wycofali się, powracając do swoich siedzib [8].

Państwo Batu-chana, nazywane czasami Złotą Ordą, było faktycznie niezależne od reszty imperium. W jego skład wchodził między innymi Półwysep Krymski, zajęty

przez armię mongolską w 1239 roku. Początki chanatu krymskiego datuje się na pierwszą połowę XV wieku (L. Podhorodecki wskazuje lata 1428 – 1430 jako początek panowania dynastii Gerejów) [7]. Jednak pod koniec XV wieku Chanat Krymski popadł w faktyczną zależność od Turcji, która utrzymała się do 1774 roku (pokój w Kuczuk Kajnardży). Od roku 1774 Chanat Krymski był państwem formalnie niezależnym – okres ten trwał zaledwie 9 lat, jako że w 1783 roku został anektowany przez Rosję [9].

Idea autonomii i niepodległości Krymu

Za twórcę nowoczesnej świadomości narodowej Tatarów krymskich uznaje się Ismaila Bej Gasprinskiego (1851 – 1914). Był on zwolennikiem idei panturkizmu (jedności kulturowej i politycznej ludów tureckich) i nacjonalizmu tatarskiego, zasłynął także jako reformator szkolnictwa redaktor czasopism ważnych dla politycznych ruchów muzułmańskich w Rosji. Jego działania nadały kierunek aktywności inteligencji tatarskiej o poglądach narodowych. Gasprinski i jego współpracownicy dążyli do zjednoczenia tatarskiej inteligencji działań przede wszystkim na rzecz oświaty.

Poza zwolennikami Ismaila Gasprinskiego, na Krymie działała także grupa nastawionych rewolucyjnie nauczycieli, tzw. młodotatarów. Ich program społeczno – polityczny był bardziej radykalny, także pod wpływem rosyjskich ruchów rewolucyjnych. Apogeum działalności ruchu młodotatarskiego przypadło na lata 1905 – 1906, a prezentowane przez jego działaczy idee były związane przede wszystkim z samym Krymem i działaniami na rzecz wyzwolenia narodowego, w mniejszym stopniu odwołując się do idei panturkizmu. Powstawały także tajne organizacje polityczne, np. organizacja «Vatan» («Ojczyzna»), która prowadziła działalność polegającą m.in. na wydawaniu tajnej prasy [5, s. 40-46]. Jak stwierdza Selim Chazbijewicz, Tatarzy krymscy w okresie zmian zapoczątkowanych przez wydarzenia I wojny światowej byli już dobrze przygotowani i zorganizowani, posiadali wykształconą i aktywnie działającą inteligencję, a także nowoczesne, europejskie poczucie narodowej tożsamości i przynależności [1].

Po wybuchu I wojny światowej Tatarzy krymscy rozpoczęli działalność o charakterze propagandowym, zarówno w państwach centralnych jak i w krajach Ententy i państwach neutralnych. Celem tych działań było uzyskanie międzynarodowego poparcia dla idei autonomii lub niepodległości Krymu. Znaczące zmiany w sytuacji politycznej na Krymie rozpoczęły się jednak dopiero w 1917 roku, po rewolucji lutowej w Rosji i abdykacji cara Mikołaja II.

Postanowienie Rządu Tymczasowego z 20 marca (2 kwietnia) 1917 roku gwarantowało wszystkim obywatelom Rosji równość, stąd też szybko pojawił się problem dalszych losów narodów nierosyjskich zamieszkujących obszar imperium. W przypadku Tatarów oznaczało to rozpoczęcie faktycznych działań mających na celu pow-

stanie niezależnego państwa tatarskiego na Krymie. Edige Kirimal, tatarski historyk i działacz polityczny, wskazuje na trzy okresy w rozwoju tatarskiego ruchu na rzecz niepodległości w latach 1917 – 1918. Są to:

1) okres tzw. autonomii kulturalnej – od dnia 25 marca (7 kwietnia) do połowy maja 1917 r.,

2) okres walki o autonomię terytorialną – od połowy maja do połowy listopada 1917 r.,

3) okres narodowej niepodległości – od 11 (24) listopada 1917 r. do 14 (27) lutego 1918 roku [1; 5].

Okres walki o autonomię kulturalną i terytorialną

W lutym 1917 roku przedstawiciele tatarskich organizacji narodowych zaczęły organizować Kongres ludności tatarskiej zamieszkałej na Krymie. Odbył się on 25 marca 1917 roku w Symferopolu, a udział w obradach wzięło ponad 2 tysiące delegatów. Wyniki obrad Kongresu dotyczyły trzech głównych grup postulatów:

1) przejścia przez Tatarów krymskich kierowania sprawami dotyczącymi ich bytu narodowego, kulturalnego i religijnego,

2) zniesienia instytucji ustanowionych przez reżim carski i utworzenie nowych, reprezentujących interesy ludności Krymu,

3) powołania centralnych instytucji kierujących życiem narodowym i kulturalnym Tatarów, oraz ustawienia autonomii narodowej.

Powołano Muzułmański Komitet Wykonawczy Krymu liczący 45 członków (głównie przedstawiciele młodzieży o orientacji narodowej), który pełnił funkcję prowizorycznego rządu, a także przesłano telegramem postanowienia Kongresu Rządowi Tymczasowemu w Piotrogradzie [5, s.58-59].

Na początku maja 1917 roku dał o sobie znać konflikt pomiędzy Tatarami krymskimi, a zamieszkującymi Krym Rosjanami, którzy nie godzili się z dążeniami niepodległościowymi Tatarów (pomimo deklaracji, iż ci ostatni dążą do republiki demokratycznej i federacyjnej). Wobec licznych incydentów (m.in. aresztowanie przez Rosjan muftiego Dżełebi Dżihana, przewodniczącego Komitetu Wykonawczego) [6, s.85] i narastania konfliktu, muzulmańscy żołnierze i oficerowie, na polecenie Komitetu Wykonawczego przystąpili do organizowania narodowego batalionu (następnie rozbudowanego do szczebla pułku i nazwane «święty Ali») [5, s.74]. W deklaracji wydanej na łamach gazety «Millet» ogłoszono proklamację, w której postulowano m.in. powołanie republiki demokratyczno – federacyjnej na Krymie oraz porozumienie zamieszkujących półwysp narodowości i powołanie wspólnego organu (rady lub parlamentu) reprezentującego wszystkich mieszkańców Półwyspu Krymskiego. Pomimo takiego stanowiska stosunki z partiami rosyjskimi pozostały nacechowane nieufnością czy wręcz rywalizacją o wpływy [6, s.84]. W dniu 2 (15) października 1917 roku zwołano Narodowe Zgromadzenie Konstytucyjne (Kurułtaj). W imieniu Muzułmańskiego Komitetu Wykonawczego głos zabrał mufti Dżełebi Dżihan, która zapowiedział, iż Zgromadzenie będzie działać na rzecz sprawy narodowej Tatarów krymskich, a zasadnicze działania powinny zmierzać

w kierunku uzyskania autonomii. O przyszłości Krymu, podobnie jak innych państw w basenie Morza Czarnego, miała zdecydować konferencja pokojowa. Inaugurację Kurułtaju wyznaczono na dzień 24 listopada (7 grudnia) 1917 roku, po wyborach które miały odbyć się tydzień wcześniej [1, s.48-51].

Kongres z marca 1917 roku był pierwszym tak poważnym przejawem ruchu narodowego na Krymie. Powołany w czasie Kongresu Muzułmański Komitet Wykonawczy był instytucją spełniającą rolę tatarskiego rządu, działającego na rzecz ustanowienia autonomicznej republiki tatarskiej na Krymie, zasadnicze jednak znaczenie dla dążeń narodowych Tatarów krymskich w tym okresie miała decyzja o powołaniu Kurułtaju.

Okres narodowej niepodległości

Przewrót bolszewicki w Piotrogradzie z 25 października (7 listopada) 1917 roku spowodował pogłębienie stanu anarchii w Rosji – obszary położone z dala od centrum zaczęły podejmować coraz śmielsze działania na rzecz niezależności. Podobnie stało się w przypadku Krymu. 11 (24) listopada 1917 roku odbyło się nadzwyczajne posiedzenie Muzułmańskiego Komitetu Wykonawczego, podczas którego zdecydowano o podjęciu zdecydowanych działań w myśl formuły «Krym dla mieszkańców Krymu». Postanowiono m.in. o niepodporządkowywaniu się centralnym i gubernialnym władzom sowieckim, odrzuceniu rosyjskich dążeń do dominacji na Krymie, oraz powołaniu Narodowej Republiki Krymu w której wszyscy mieszkańcy byłiby reprezentowani zgodnie z zasadami państwa demokratycznego. Innymi słowy, była to deklaracja odłączenia się Krymu od Rosji. Komitetowi Wykonawczemu podporządkowano tatarskie formacje wojskowe, m.in. jednostkę kawalerii złożoną z Tatarów, która walczyła w czasie I wojny światowej na froncie austro – węgierskim [5, s.90-96].

Wybory do Kurułtaju miały miejsce 17 (30) listopada 1917 roku, a obrady otwarto 26 listopada (9 grudnia) 1917 r. Prowadzone prace pozwoliły na stosunkowo szybkie sformułowanie tekstu konstytucji, który uzgodniono ostatecznie 13 (26) grudnia 1917 roku. Znalazły się tam zapisy mówiące o zasadach demokracji, wolności słowa, sumienia i zrzeszania się oraz o respektowaniu praw mniejszości (co było szczególnie istotne biorąc pod uwagę współistnienie na Krymie wielu narodowości). Prezydentem rządu narodowego został Dżełebi Dżihan. Nowo powstała Republika Krymu nawiązała stosunki dyplomatyczne m.in. z Ukrainą i Turcją.

Wkrótce jednak Krymowi zagrozili bolszewicy – od połowy listopada lokalne grupy rewolucjonistów rozpoczęły przygotowania do przejścia władzy na półwyspie. Siły zbrojne jakimi dysponowała Republika Krymu nie były zbyt liczne – ograniczały się do dwóch pułków kawalerii (ok. 3 tys. ludzi), dwóch baterii dział i pułku piechoty (ok. 700 ludzi). Siły bolszewików liczyły przynajmniej 40 tysięcy ludzi (żołnierze, marynarze floty czarnomorskiej oraz oddziały robotnicze). Walki rozpoczęły się od starć w dniu 22 grudnia (4 stycznia) w Aleksandrowsku. Tatarskie siły zbrojne zostały rozbite

w krwawej bitwie pod Almą 13 (26) stycznia 1918 roku. Następnego dnia skapitulował garnizon Symferopola, a rząd i administracja tatarska rozpoczęły wycofywanie się w góry, by stamtąd nadal prowadzić walkę z bolszewikami [5, s.112-120].

Okres tzw. pierwszej administracji bolszewickiej, trwającej od 27 stycznia do 25 kwietnia 1918 roku był czasem terroru służb bezpieczeństwa: stracono m.in. wielu przedstawicieli inteligencji tatarskiej [1, s.52]. Rozstrzelany został m.in. stojący na czele rządu narodowego mufti Dzelebi Dżihan. Te działania spotkały się z ostrymi protestami w świecie muzułmańskim, także w organizacjach muzułmańskich w samej Rosji. Domagano się interwencji Turcji lub państw centralnych na Krymie. Trwający trzy miesiące okres rządów bolszewickich był czasem niezwykle trudnym także dla ludności Krymu. Gospodarka półwyspu została zrujnowana, brakowało żywności, panowało powszechne bezrobocie. 21 marca 1918 r. w Symferopolu proklamowano Sowiecką Republikę Taurydy, obejmującą obszar Półwyspu Krym i północne tereny kontynentalne. Nie było to rzecz jasna państwo suwerenne, ale raczej nowa forma guberni w ramach państwa sowieckiego. Działania bolszewickie cały czas spotkały się z oporem ze strony Tatarów. Funkcjonowały podziemne organizacje narodowe oraz partyzantka (ostatni rozkaz jaki otrzymali żołnierze od rządu narodowego mówił o utworzeniu grup partyzanckich w obszarach górskich). W działaniach tych uczestniczyło kilka tysięcy Tatarów [5, s.122-123].

W kwietniu 1918 roku na Krym wkroczyły wojska niemieckie. Jednocześnie wybuchło antybolszewickie powstanie Tatarów. Oddziały partyzanckie były bardzo słabo uzbrojone, odnosiły jednak lokalne sukcesy. Wojska niemieckie zostały powitane przyjaźnie zarówno przez partyzantów jak i przez ludność Krymu. Pierwsze porozumienie o współpracy pomiędzy Tatarami a dowództwem niemieckim podpisano 21 kwietnia 1918 roku, a 8 maja wznowił swoje obrady Kurultaj. Dążenia Tatarów do niezależności zyskały pozytywny stosunek i poparcie niemieckie. Do udziału w nowo formowanym rządzie zaproszono także przedstawicieli innych narodowości, także Rosjan, ci jednak nie akceptowali tatarskich dążeń i całkowicie odrzucili możliwość oddzielenia Krymu od Rosji, stąd też rozmowy zakończyły się niepowodzeniem. Ostatecznie, misję sformowania rządu powierzono generałowi Maciejowi Sulejmanowi Sulkiewiczowi, a parlament zakończył swoje obrady 5 czerwca 1918 roku [5, s.130-133]. Ostatecznie rząd utworzono 25 czerwca 1918 roku, a w wydanej deklaracji ogłoszono m.in. zapowiedź odbudowy kraju, sformowania armii i floty, zapowiedź reformy rolnej. Językami urzędowymi na Krymie miały być: tatarski, rosyjski i niemiecki. Generał Sulkiewicz zadeklarował także gotowość do obrony niezależności Krymu do czasu wyjaśnienia sytuacji międzynarodowej. Nawiązywał także kontakty z innymi powstającymi quasi – państwami muzułmańskimi na terenie Rosji [1, s.54].

Wśród wielu innych działań, wyraźną manifestacją samodzielności Krymu było utrzymywanie stosunk-

ów dyplomatycznych z innymi państwami i rządami: Niemcami, Turcją, Ukrainą, oraz kilkoma innymi rządami, także generałów Aleksiejewa i Denikina. Kontakty z tymi ostatnimi nie miały charakteru przyjaznych stosunków – wynikało to z faktu, iż obaj dowódcy «Białej Armii» dążyli do odbudowy Rosji sprzed rewolucji, nie uznając praw narodów takich jak Tatarzy do samostanowienia. Stosunki z Ukrainą cechowały się dużym poziomem napięcia ze względu na roszczenia Ukrainy do portów w Teodozji, Eupatorii i Kerczu. Rząd ukraiński dążył także do obsadzenia swoimi żołnierzami twierdzy w Sewastopolu i części okrętów floty czarnomorskiej. Działania te spotkały się jednak ze zdecydowanym sprzeciwem Tatarów, a gwarancji bezpieczeństwa udzieliły im wojska niemieckie. Na początku maja 1918 roku niezawisłość Krymu została uznana przez Niemcy i Turcję. W tym samym czasie władzę w Kijowie przejął hetman Pawło Skoropadski, który planował utworzenie wielkiego państwa ukraińskiego, częścią którego miał stać się Krym. Działania dyplomatyczne rządu Skoropadskiego spotkały się ze sprzeciwem na Krymie, wobec czego rozpoczęła się blokada ekonomiczna Krymu (nie dotyczyła ona jedynie zaopatrzenia dla oddziałów niemieckich). Rokowania dyplomatyczne podjęte w tej sprawie w Berlinie nie przyniosły rezultatów, a Niemcy nie zajęli jednoznacznego stanowiska w tej sprawie. Działania dyplomatyczne Krymu spotkały się też z protestami Rosji Sowieckiej. Bezpośrednie rokowania w tej sprawie prowadzone w Kijowie, we wrześniu 1918 roku również nie przyniosły rozstrzygnięcia, gdyż Krym konsekwentnie dążył do utrzymania niezależności, a Ukraina oferowała co najwyżej jakąś formę autonomii. Stan napięcia między oboma państwami utrzymał się do końca ich niepodległości [5, s.149-155].

Zmiana sytuacji międzynarodowej – a więc przede wszystkim podpisanie rozejmu na froncie zachodnim 11 listopada 1918 roku, spowodowała także zasadnicze zmiany w położeniu Krymu. Po kapitulacji Niemcy przestali wspierać rząd generała Sulkiewicza, który został rozwiązany 16 listopada 1918 roku po pięciu miesiącach urzędowania. Nowo utworzony rząd Salomona Kryma opierał się na poparciu armii Denikina, która wkroczyła na Krym 24 listopada (jak wiadomo Denikin opowiadał się za ideą jednej i niepodzielnej Rosji). Tatarzy dążyli do zachowania przynajmniej autonomii kulturalnej, jednak wiosną 1919 roku półwysep został ponownie zajęty przez bolszewików. Utworzono Socjalistyczną Republikę Krymu, która funkcjonowała do 24 czerwca 1919 roku, kiedy to ponownie panowanie nad Krymem odzyskał Denikin, który tym razem zdecydował o likwidacji wszystkich instytucji tatarskich. Generał Wrangel, który zastąpił go na stanowisku dowódcy we wrześniu 1920 roku co prawda akceptował wolność wyznaniową, jednak nie dążył do jakiegokolwiek współpracy z Tatarami [5, s.158-161].

W listopadzie 1920 roku armia «Białych Rosjan» ostatecznie wycofała się z Krymu ustępując przeważającym siłom bolszewickim. Półwysep został wcielony do Rosji sowieckiej. Wobec oporu mieszkańców, także zbrojnego, realizowanego przy pomocy oddziałów partyzan-

ckich, rząd sowiecki postanowił o amnestii dla nacjonalistów i podjęciu współpracy z mieszkańcami półwyspu. 18 października 1921 roku Rada Komisarzy Ludowych proklamowała powstanie Socjalistycznej Republiki Krymu jako integralnej części Rosyjskiej Federacyjnej Republiki Sowieckiej [1, s.56-59].

Zakończenie

Kształtowanie się, a następnie powstanie i funkcjonowanie niepodległego państwa Tatarów krymskich umożliwiła sytuacja wewnętrzna i międzynarodowa Rosji. Impulsem do działania stały się wydarzenia rewolucji lutowej i deklaracja Rządu Tymczasowego, jednak możliwość realizacji sformułowanych wówczas postulatów pojawiła się dopiero po wybuchu rewolucji październikowej jesienią 1917 roku. Chaos jaki zapanował po przewrocie bolszewickim z jednej strony dał swobodę do działania, z drugiej jednak strony spowodował zagrożenie dla nowo powstających tatarskich struktur państwowych w postaci armii bolszewickiej toczącej walki z wojskami «Białych Rosjan». W interesie mieszkańców Krymu nie było zwycięstwo ani jednych, ani drugich, gdyż żadna z tych ewentualności nie dawała im szans na niepodległość (co najwyżej na autonomię). Najlepszym w owym czasie rozwiązaniem wydawało się zawarcie sojuszu z Niemcami (co też uczyniono), jednak w związku ze zmianą sytuacji międzynarodowej i przegraną Niemiec w I wojnie światowej, przymierze to straciło rację bytu. Wycofanie się wojsk niemieckich z Krymu i rozwiązanie rządu gen. Sulikiewicza oznaczało de facto koniec krótkiego okresu narodowej niepodległości Tatarów krymskich. Autonomia przyznana Tatarom w ramach Republiki Autonomicznej funkcjonowała faktycznie tylko do 1928 roku, kiedy to rozpoczął się proces kolektywizacji, a następnie pojawiła się klęska głodu. Kilkadziesiąt tysięcy Tatarów zostało już wtedy wywiezionych na Syberię, stąd też po rozpoczęciu wojny pomiędzy hitlerowskimi Niemcami i ZSRR w 1941 roku, ci pierwsi zostali powitani jak wyzwolicieli. Po odzyskaniu Krymu przez ZSRR, w 1944 roku doszło do masowych deportacji Tatarów krymskich na Syberię, jako winnych kolaboracji z wrogiem (wywieziono ok. 200 tysięcy ludzi) [1, s.99].

Przetrvanie deportacji, a następnie powrót nie byłby możliwe bez silnie ugruntowanej w świadomości mieszkańców Krymu idei narodowej niezależności, wyjątkowo silnie związanej z konkretnym miejscem zamieszkiwania, czyli półwyspem Krymskim. Dla kształtowania się tej idei olbrzymie znaczenie miały właśnie wydarzenia z lat 1917 – 1921. Udowodniły one, że Tatarzy, podobnie jak każdy inny naród, mają prawo do własnego państwa, a co najważniejsze – że w sprzyjających warunkach są w stanie takie państwo utworzyć i skute-

cznie nim kierować. Nie bez znaczenia była także demokratyczna legitymizacja tatarskiego rządu oraz dążenia do ułożenia jak najbardziej poprawnych stosunków z innymi narodowościami zamieszkującymi półwysep Krymski.

Bibliografia:

1. Chazbijewicz S. Awdet czyli powrót. Walka polityczna Tatarów krymskich o zachowanie tożsamości narodowej i niepodległości państwa po II wojnie światowej / Selim Chazbijewicz. – Mazurskiego, Olsztyn: Wyd. Uniwersytetu Warmińskiego, 2001; 2. Elnikow M. Złota Orda na ziemiach ukraińskich / Michajło Elnikow. – Kijów: Agencja Informacyjno-analityczna «Nasz czas», 2008; 3. Eny W. (Praca zbiorowa) Ałuszt / W. Eny, W. Rudnickoj, I. Teslenko. – Kijów : Dom Wydawniczy «Stilos», 2006; 4. Evans A. Ukraina / Andrew Evans/ – Warszawa: Wyd. National Geographic, 2008; 5. Kirimal E. Narodowa wojna Tatarów krymskich. – Gdańsk: Rada Centralna Związku Tatarów RP, 2006; 6. Kirimal E. Walka o urzeczywistnienie autonomii terytorialnej, w: Rocznik Tatarów Polskich / E. Kirimal. – t. VII. – Gdańsk: Rada Centralna i Oddział w Gdańsku Związku Tatarów Polskich, 2001/2002; 7. Podhorodecki L. Chanat Krymski i jego stosunki z Polską w XV – XVIII w. / Leszek Podhorodecki. – Warszawa: Wyd. Książka i Wiedza, 1987; 8. Podhorodecki L. Tatarzy / Leszek Podhorodecki. – Warszawa : Wyd. Książka i Wiedza, 1971; 9. Serczyk W. Katarzyna II / Władysław Serczyk. – Wrocław : Wyd. Ossolineum, 2004.

Dariusz Materniak

Attempts to Implement the Idea of Independence by the Crimea Tatars (1917-1921)

For a long time in their history, the Crimean Tatars were dependent from stronger empires around them. At the end of World War I, after the beginning of the revolution in Russia, the opportunity to create an independent Tatar state in the Crimea peninsula appeared. Tatars used this opportunity, initially gaining autonomy, and then creating their own independent state, with appropriate bodies of power: a parliament, government, and army and maintaining diplomatic relations with other countries. This Tatar state had been active for a very short period of time (only few months), mainly due to weakness of young state structures and current international situation. Germany, who supported Tatars, had to withdraw after the armistice on the western front, and the army of «White Russians» (who offered the Tartars, at most, autonomy) has failed to stop the march of the Bolsheviks, who captured the peninsula. After that the Crimea became a part of a RFRS Autonomous Soviet Socialist Republic.

Key words: the Crimean Tatars, World War I, Tatar state, Germany, independence, autonomy.